

biti posao oko ispravljanja Paveličeva prijevoda prema izmjenama, vrlo brojnim i često značajnim, predložaka koje je prevodio p. Pavelić. Ali i taj se posao mora obaviti koliko radi onih molioca koji posve ne vladaju latinskim jezikom, a taj je u himnima zaista često težak, toliko i još više, da izvršimo čl. 100. saborske Uredbe: »Neka pastiri duša nastoje da nedjeljom i o većim blagdanima obave u crkvi zajednički glavne časove, naročito večernju«.

o. MARTIN KIRIGIN OSB

OPASKA UREDNIŠTVA. — Oni koju su spremni prevoditi nove himne (osobito u časovima za puk Laudama i Vesperama), ako je nemaju, spremni smo posuditi in ovu knjigu ili im prepisati himne koje žele prevoditi, a isto tako njihov prijevod objaviti u našem listu.

SVETOPISEMSKA RAZLAGA MAŠNIH DELOV

DARITEV IN SPOKORNI DUH

Že narava evharistične daritve zahteva predhodnjo pripravo nanjo. Gre za najsvetejše opravilo na zemlji in ker po daritvi stopamo v stik z Bogom, terja narava daritvenega dejanja posebno notranjo držo. Vsa verstva poznajo daritev. Sveto pismo jo omenja na začetku človeške zgodovine. Darovala sta Kajn in Abel, zasledimo jo pri ocah. Tudi izraelski sosjedje jo poznajo. Balaam je daroval na sedmih oltarjih (4 Mojz 23, 1; 14, 29 sl.). Moabski kralj je daroval svojega sina na zidu v žgalno daritev (4 Kralj 3, 27). Ko so Evropejci prodrli med indijanske divjake v Mehiki so našli cele skladovnice človeških lobanj, katere so divjaki pobili in jih darovali bogovom, da bi si pridobili njihovo naklonjenost. Čeprav se daritev po vzvišenosti in zunanji obliki pri narodih med seboj razlikuje, je vendar vsem skupno prepričanje, da človek preko daritve prihaja v stik z božanstvom in z njim občuje. Zato je vsem daritev sveto opravilo in tisti, ki jo opravi velja za posvečeno osebo. Isto razberemo tudi iz osnovnega pomena besede svet. Sveto (qadôš) je tisto, kar je ločeno, oddvojeno od sveta (prim.: 2 Mojz 31, 13; 3 Mojz 20, 8; 21 8b; 22, 32; Ezek 20, 12). To, kar je izvzeto od posvetne rabe (prim.: 4 Mojz 17, 2 sl.; Mojz 22, 9) in namenjeno Bogu.

Za svetost ni dovolj, da je nekaj samo izvezeto od posvetne rabe in tako obvarovano pred kvarnimi vplivi sveta, ampak mora biti izvzeto z namenom, da bo služilo Bogu (prim. Rimlj 1, 1. 2). Z daritvijo človek stopa v stik z Bogom. Religija ni samo čustvo odvisnosti od Boga, ampak tudi iskanje zveze z Bogom. Bog se v razodetju sklanja k človeku, človek na božjo govornico odgovarja. Človekov odgovor Bogu sta predvsem molitev in daritev. Zato je daritev ostvaritev človeškega iskanja zveze z Bogom. Zanima nas, kakšna mora biti v luči razodetja človekova notranja drža, da bo njegova daritev Bogu všeč? Kakšen mora biti naš pristop k Bogu?

Med razlagavci sv. pisma ni enotnega prepričanja v čem je bistvo daritve. Kako to, da človeštvo od svojega postanka sem čuti potrebo, da opravlja daritev? Kaj hoče človek z daritvijo doseči? Ali je daritev samo viden dar, ki ga darujemo Bogu zato, da si zagotovimo njegovo pomoč v svoji slabosti ali pa darujemo zato, ker s tem priznamo Boga za absolutnega gospodarja in svojo popolno odvisnost od njega? Ali je morda daritev hrana za preživljenje bogov? Uničenje vidnega daru je vedno veljalo za edino sredstvo po katerem človek stopa v območje nevidnega sveta. Daritev pojmujejo narodi kot instrument sredništva med Bogom in človekom. Kaj je torej daritev?

Daritev je najprej to, kar izrazimo z besedo darovati. Darovati se pravi nekaj odsvojiti. Človek se odpove neki dobrini in jo pokloni bližnjem zato, da mu dokaže svojo ljubezen in ga osreči. Daritev je zunanje znamenje notranje navezanostina bližnjega ali kratko povedano: daritev je v dejanju izražena ljubezen. To je en pomen daritve, toda ne edini.

Z daritvijo se človek bliža Bogu. Daritev je človekov poseg v onostranstvo. To je temeljni pomen semitske besede za daritev olah, kar pomeni: stopiti gor, povzpeti se, na primer: stopiti k oltarju (2 Mojz 20, 26), stopiti na goro (2 Mojz 19, 12). V smislu darovati pomeni olah: povzdigniti daritev, približati je Bogu. Značilno je tudi to, da iz korena te besede izhaja semitsko ime za Boga, Allah, Najvišji. Daritev je po semitskem pojmovanju človekov povdig k Najvišjemu. Človek se odpove dobrini tako, da se z njo povzpne in s tem doseže Boga. Daritev je torej človekov poseg v svet skrivnosti. Ker se človek z daritvijo povzpne k Najvišjemu se z bistvom daritve bolje ujema,

če jo opravimo v dolčeni oddaljenosti od ljudstva in na vzvišenem prostoru. Zato je v smislu sv. pisma liturgična obnova boljše izvedena če dosledno ločimo besedni del maše od daritvenega kakor pa če uvedemo samo oltar proti ljudstvu in oboje, bogoslužje božje besede in evharistično bogoslužje, opravimo obrnjeni proti ljudem. Z maševanjem na oltarju, obranjenem proti ljudstvu, rešimo samo en vidik liturgične reforme. vzpostavljen je boljše kontakt med duhovnikom in verniki, kar omogoča boljše sodelovanje pri maši. Toda, če drugače ne znamo poskrbeti za sodelovanje, potem zgolj to, da bodo ljude vse, kar se pri maši dogaja samo videli, še ne bo dosti pripomoglo k aktivnemu sodelovanju. Za aktivno sodelovanje je treba drugače poskrbeti. Povsem napačno mislimo, da smo rešili liturgični problem že s tem, smo uvedli oltar proti ljudstvu. Če smo napravili samo to in nič več, smo stvari lahko bolj škodili kot koristili. Škodili najprej zato, ker smo pokvarili lepoto sakralnega prostora. Nalili smo novega vina v stare mehove. Naše cerkve, po večini, za takšne spremembe niso grajene. Ponekod so duhovniki v velikem zaletu postavili pred lep gotski ali baročni oltar, oltar proti ljudstvu in s tem razbili entnost presbiterija. Postavili so provizorične oltarje in nabrali nekaj kosov neenotnega pohištva, zlasti sedeže, kar vpliva zelo neestetiko. Če stoji oltar pred obhajilno mizo, se zaradi majknega prostora tom stiska kot pritepenec in dolje občutek tesnobe, če pa stoji izven obhajilne mize, zlepa ne vemo, kam naj jo pritegnemo. Naenkrat postane rekvizit zgodovinske preklonosti, posebno če verniki stoje prijemajo obhajilo. Drugi so sicer postavili lepo izdelane oltarje proti ljudstvu, pomaknjene kar se da v sredo cerkve, toda že so prenapolnjeni s svečniki, vazami, križi in bomo kmalu na istem kot smo bili pred liturgično reformo. Če se že odločimo za oltar proti ljudstvu, potem naj bo res samo miza (mensa), ne pa na sredo cerkve prestavljen retable.

Tudi sklicevanje na Jezusovo obhajanje zadnje večerje ne sme obsoditi tistih, ki ne mašujejo obranjeni proti ljudem. Jezus se je pri zadnji večerji vestno ravnal po judovskem obredu obhajanja velikonočnega jagneta. Res je takrat postavil zakrament sv. Rešnjega telesa, mašo, in je sedel sredi apostolov, obrnjen proti njim, izgovoril posvetilne besede: »To je moje telo« (Mt 26, 26), toda Jezus je pri zadnji večerji anticipiral svojo daritev na križu.

Jezus se je daroval na križu. Na veliki petak je opravil enkratno krvavo daritev, ki presega po vrednosti vse starozavezne daritve. Takrat, ko se je Jezus daroval Očetu, je bil sam, resnično čisto sam. Zapustili so ga vsi, celo najboljši. Pogreznjen v brezupno samoto (prim. Mt 27, 46) se je v popolni pokršćini daroval Očetu (prim. Flp 2, 8). Ali ni bil Jezus takrat tudi povzdignjen z zemlje? Ali ni bil Jezus na veliki petek resnični 'olah, to, kar se povzgne z zemlje in dvigne k Najvišjemu? Ali ni takrat, ko je bil povzdignjen z zemlje, vse pritegnil k sebi? (prim. Jan 12, 32). To je bilo največje dejanje človeške zgodovine. Jezus sam je postal daritev in sprava za vse ljudi. Njegova daritev je segla z zemlje do nebeških višin. Sv. maša je ponovitev Jezusove daritevne volje na križu, čeprav se daruje na nekrvav način. Isti Jezus se daruje pri maši kot se je daroval na križu, zato je sv. maša najprej daritev. Če gledamo na mašo kot Kristusovo daritev potem moramo imeti pred očima Golgoto, če pa gledamo na mašo kot na evharistično gostijo, potem imejmo pred očmi Sion. Eden in drugi vidik je pravilen, nikakor pa prvi zadnjega ne izključuje ali narobe. In če se v smislu Kristusove resnične krvave daritve na križu duhovnik pri maši spoštljivo umakne in jo opravi na vzvišenem prostoru, pri daritvenem oltarju, potem nikakor ne moremo reči, da tak duhovnik ne mašuje v skladu z notranjo držo s katero se je daroval Kristus. Pravilnost takšnega ponašanja ne opravičuje samo posnemanje Jezusove notranje drža, ampak tudi praksa vzhodne cerkve, kjer se daritev opravlja v največji tajnosti, celo za ikonostazom. Mar moremo reči, da je vse to zgrešeno? Mar je bilo v rimski cerkvi zato do koncila vse napačno, če smo maševali pri oltarju, omaknjenem od ljudstva in s stopnjicami vzdignjenim napram prostoru, kjer je bilo ljudstvo? Nikakor. Tako liturgične reforme ne smemo zaostrevati. S tem je bil naglašen le drugi vidik maše. Eden in drugi je pravilen, zavisi le, katerega bolj poudarimo, Sion ali Golgota, mašo kot evharistično gostijo ali kot daritev. V smislu svetopisemskega pojmovanja daritve liturgično obnovo bolje izpeljemo, če dosledno ločimo poučni del maše od daritvenega, to se pravi, da namestimo ob oltarju sedeže in je vse bogoslužje božje besede pri sedežih, daritveno bogoslužje pa pri oltarju, kakor pa če namestimo samo oltar proti ljudstvu. Sadeže ob oltarju opravičuje tudi

sionski vidik maše. Jezus je imel pri zadnji večerji tudi daljši govor. Apostolom je razglasil novo zapoved ljubezni (prim. Jan 14, 9—17) in jih poučil o delovanju Sv. Duha (Jan 16, 5—15). Tako nastopi tudi duhovnik pri maši kot učitelj. Duhovnik je dolžan, da v moči posvečenja (prim. Mt 28, 19; Mr 16, 15; Lk 24, 50—53) in kanonične misije oznanja evangelij. Duhovnik ima v župniji učiteljsko oblast. Posest oblasti se na zunaj izpriča z uporabo sodeža. Pomislimo samo na sedež (stolico) profesorja na univerzi, last. Posest oblasti se na zunaj izpriča z uporabo sedeža. (pre stol). Po končanem besednem bogoslužju naj se mašnik povzpne k oltarju, kakor se je Kristus, duhovnik in daritev, povzpel na Golgoto in takb simbolično dokaže, da je tudi njegova daritev resnično povzdignjenje daru k Najvišjemu. To more opraviti edino duhovnik. Samo za duhovnika velja beseda kohen, to je tisti, ki stoji pred Bogom z namenom, da mu služi.

Kakor je daritev tipičen verski pojav, tako tudi pokora. Z daritvijo človek prizna višnje bitje nad seboj, to se pravi, da pred njim ukloni svoj razum, s pokoro pa mu uklanja tudi svojo voljo, ker hoče živeti tako, kot višnje bitje želi. Daritev in pokora sta v tesni medsebojni zvezi tako, da včasih daritev privzame značaj pokore, na primer starozavezne spokorne daritve za greh. Daritev in pokora se javljata v toliko bolj kruti obliki kolikor bolj primitivno je kako verstvo. Kakor je glede spoznanja božje biti in božjih lastnosti med primitivnimi verstvi veliko zmede, tako je tudi v praktičnem verskem udejstvovanju preveč pretiravanj in krutosti. Človekovo etično in moralno zadržanje vedno zavisi od njegovega pojmovanja Boga. Če mu Bog ne pomeni nič, potem se brez pomišljanja predaja svobodni morali, če pa mu je Bog najsvetejše bitje, potem sloni njegovo moralno življenje na trdnih temeljih dovoljenega in nedovoljnega.

Pokora je uvodni akord v daritev. Samo kadar stojimo čisti pred Bogom, mu je daritev všeč, zato daritev zahteva predhodno notranjo čistost. Potreban je spokoren duh in čist namen. Če tegani, tudi daritev, še tako veličastna, nič ne zaleže. »Ako mi tudi darujete žgalne daritve, ne maram njih vonja, vaše jedilne daritve mi niso prijetne...« (Am 5, 21 sl.), govori Bog pa preroku Amosu in tako razodeva svojo nejevoljo zaradi malomarno opravljenih daritvenih dejanj. Dokler pravičnost ne bo tekla kakor voda, daritev

pred Bogom ne bo nič zalegla (prim. Am 5, 24). In kakšen pomen se skriva v besedi pravičnost? Kaj Bog zahteva od ljudstva? Pravičen (sadiq) ni le tisti, ki daje bližnjemu kar mu gre, ampak je pravičen tisti, živi v urejenem odnosu z Bogom. Bog hoče, da se pred daritvijo notranje vrnemo k njemu. Bog gleda samo na daritev tistega, »ki je ponižen, ki je potrjen v duhu in se tresse pred njegovo besedo« (Iz 66, 2). Zato ni čudno, da je bila v stari zavezi beseda pokora stalno na ustnicah prerokov in je vse praktično versko življenje poteklo v duhu pokore. Starozavezni človek se je zavedal svoje grešne krivide in je zato čutil potrebo, da s pokoro daje Bogu dolžno zadoščenje. V novo zavezo pa ni mogoče vstopiti brez notranjega spreobrnjenja. Samo tisti, ki začne »misliti, soditi in živeti v tisti svetosti in ljubezni do Boga, ki nam joj je razodel Sin«, more vstopiti v novozavezno kraljestvo (prim. konstitucijo Paenitemini, t. 12). Značilno je, da ni v novi zavezi v ospredju toliko telesna pokora kolikor notranje spreobrnjenje, kar je bistvo svetopisemske pokore. Telesna pokora brez notranje zveze z Bogom ne koristi nič. Pokora obsega najprej priznanje lastne krivide (ekshomológesis) in priznanje Boga za absolutnega gospodarja ter odločno voljo vrniti se k njemu. Brez resne volje zapustiti greh, vzbuditi nad njim stud in gnus, tudi daritev nič ne zaleže, zato naglašá vatikanski koncil, da je treba vernike, preden se udeleže bogoslužja, poklicati k veri in spreobrnjenju (prim. B, t. 9). Spokorni duh odstranja napuh, korenino vseh grehov. Zaradi napuha se človek upira Bogu. Pokora popravlja to, kar greh razdira. Če je greh upor proti Bogu, potem je pokora pokorščina napram Bogu. Pokora človeka notranje očiščuje, da more spet gledati vir čistosti, Boga.

Tudi z daritvijo človek skuša doseči Boga. Ker pa daritev sama, brez notranjega daritvenega duha nič ne zaleže, so preroki venomer naglašali pokoro, ki naj spremelja daritveno dejanje. Daritev je veljala za učinkovito samo, če je bila izraz resničnega daritvenega duha. Izraelci so na to često pozabljali. Večina njih je menila, da povsem zadostijo daritveni dolžnosti, če se natančno drže obrednih predpisov. Zato se duhovniki s skrupolozno natančnostjo merili kri, koliko jo bodo porabili za škropljenje in koliko za mazanje oltarja. Dar naj grešnika opravičuje in ščiti. Samo da oddam predpisan dar in sem svoboden. Spet lahko delam kar hočem. Dar me bo varoval božje jeze. Tako op-

ravljena daritev ni mogla doseči Boga. Pravoveren Izrael je vedel, da prednost daritve zavisi samo od njenega bitva, to je od daritvenega duha. Skesanega in ponižnega srca Bog ne zametuje. Zato je bila daritev pravovernega Izraelca predvsem njegov skesan duh. Samo ta je dal pravo vrednost žgalnim in klavnim daritvam (prim. Ps 51, 18. 19).

S kakšno notranjo držo se moremo bližati Bogu nam pove razodetje. Z ozirom na to, da so spremenljivi mašni deli vzeti po večini iz sv. pisma, spevi predvsem iz psalmov, je razumljivo, da ima tudi liturgična obnova za predmet staro zavezo. Proučevanje liturgičnih oblik se nujno srečuje z miselnim območjem stare zaveze. Večina psalmov je nastala v zvezi z bogoslužjem. Poznanje miselnega ozadja psalmov nam pripomore h globljemu pojmovanju starozaveznega bogoslužja in obenem kaže tudi način, kako se moramo udeleževati bogoslužja. Tu ne gre za nobene vsiljive novotarije, ampak za oživitev tega, kar je vplivalo na nastanek bogoslužnih pesmi. Liturgična obnova nujno raste iz biblične obnove.

Razumljivo je, da v stari zavezi še ne najdemo v zvezi daritvijo tako izdelanega spokornega obreda kot so naše pristopne molitve, toda bistvene nastavke spokornosti ima tudi starozavezno bogoslužje. Najboljši dokaz za to so takoimenovani romarski psalmi (Pss 15, 24, 46). Te so ljudje peli na poti v Jeruzalem in jih molili na tempeljskem dvorišču, preden jih je duhovnik pustil v svetišče, da so se udeležili bogoslužja. Duhovnik je stal na tempeljskem pragu in vprašal romarje: »Gospod, kdo bo prebival v tvojem šotoru?« (Ps 15, 1) ali »Gospod, kdo bo stal na tvojem svetem kraju?« (Ps 24, 3). Romarji so hkrati odgovorili: »Kdor je nedolžnih nok in čistega srca, kdor svoje duše ne obrača k nečimernim stvarem in ne prisega zvijačno...« (prim. Ps, 24, 4). Nato je duhovnik mašteval lastnosti, ki jih mora imeti tisti, ki želi prebaviti v božji bližini. Te lastnosti so: da ne obrekuje s svojim jezikom in ne stoni bližnjemu nič hudega, ga ne zasramuje; da ničvrednega ne ceni, pač pa časti tistega, ki se boji Gospoda; kdor ne spreminja prisege in denar ne posoja oderuško in ne sprejme podkupnine zoper nedolžnega (prim. Ps 15, 2 — 5; 26; 4. 5). Ko so romarji priznali, da imajo te kvalitete, ki jih duhovniki zahtevajo od njih, jim je duhovnik rekel: »Hayo yihiyê!« (prim.: 3 Mojz 18, 5; Am 5, 4. 6. 14; Ezek 33, 13) to je: go-

tovo boste živeli in jih je pustil v svetišče. Kogar je duhovnik pustil v svetišče, mu je bilo zagotovljeno življenje in blagoslov. Tu ni mišljeno biološko življenje, ampak to, kar omogoča biološko življenje in človeku zagotavlja prospeh v telesnem in duhovnem pogledu. Z besedo življenje je mišljen predvsem prijateljski odnos z Bogom, iz česar izvira ves blagoslov, sreča in uspeh. S tem je bilo dano človeku zagotovilo božje pomoči. Bog se bo dobrohotno oziral nanj, zato bo varen in srečen. Podoben seznam kvalitet so naštevili romarji na praznik obnavljanja zaveze z Jahvejem. Ta praznik so obhajali 1. tišrija, na dan izraelskega novega leta. Praznik je bil po vsebini nekak uvod v veliki spravni dan, (kippurim), katerega so praznovali 10. tišrija. Eden in drugi praznik sta imela spokorni značaj. Takrat so se ljudje javno spovedovali grehov, nato pa so se udeležili skupnega bogoslužja v templju. Iz tega vidimo, da so bile spokorne pobožnosti uvod v tempeljsko bogoslužje. Pokora je pripravljala ljudi na daritev.

Po vrnitvi iz izgnanstva je spokorno bogoslužje dobilo še večji poudarek. Postalo je sestavni del rednega bogoslužja, ne samo bogoslužja izrazito spokornih praznikov. Spravno bogoslužje je bilo uvod v besedno in daritveno bogoslužje. Bogoslužje se je pričelo tako, da so udeleženci priznali svoje grehe in hudobije svojih očetov. Nato so ostali na svojem mestu in se tri ure spovedovali svojih grehov in se poklanjali Gospodu, svojemu Bogu (prim. Neh 9, 3b). Šele po končani spravni liturgiji so brali iz knjige postave. Ko so slišali božjo besedo, so padli na obraz (mištahawim), se kesali grehov in nato na klic livetov: vsatnite!, vstali in zapeli psalm. Nato so se s prošnjo obračali h Gospodu in se slovesno zaobljubili, da bodo darovali Bogu od svojih pridelkov. »Od leta do leta bomo ob določenih časih prinašali v hišo našega Boga drva, da bodo gorela na oltarju Gospodovem. Prinašali bomo prvine od polja in prvine vsega sadja, od vsakega drevesa bomo prinašali leto za letom v hišo Gospodovo« (Neh 10, 35 sl.).

Daritev je bila najimenitnejši del bogoslužja. Darovali so šele potem, ko se notranje očistili, obtožili grehov in po spokorni molitvi dosegli poravnavo z Bogom. Spokornega duha so izražali tudi z gestami in držo telesa. Molili so kleče (3 Kralj 8, 54; Iz 45, 23; Dan 6, 11), roke so držali kvišku (3 Kralj 8, 22; Ps 28, 2; Iz 1 15). V znamenje najgloblje skesanosti so padali na obraz in leže molili (Ps 5,

8; 99, 5. 9). To so bile v glavnem iste geste kot so jih upravljali na dvoru in kadar so hteli počastiti kakšno odlično osebo (prim.: 1 Kralj 24, 9; 2 Kralj 9, 8; 3 Kralj 2, 19). S temi gestami so izražali notranjo skesanost in popolno podrejenost Bogu. V tem se je izražala iskrena pobožnost in zato psalmist nenehno vabi pravične:

»Pridite, v molitvi padimo na tla,

pokleknimo pred Gospodom, ki nas je ustvaril« (Ps 95, 6). S tem raspoloženjem v srcu se mora približati tudi duhovnik Gospodu, ko pristupi k oltarju. Tudi mašne pristopne molitve razodevajo spokornega duha in so po vsebini najlepší uvod v evharistično daritev. Duhovnika in vernike notranje vračajo k Bogu in tako omogočajo, da bo njihova daritev sprejeta pri Bogu kot ugoden dar.

(Nadaljevanje)

dr FRANCË ROZMAN

U OBRANU DOŽIVLJENE LITURGIJSKE MOLITVE

(U povodu članka dr Čedomila Čekade »U obranu privatne i izvanliturgijske molitve«, koji je izišao u »Vijesniku đakovačke biskupije« br. 3/1968).

Kad sam pročitao taj članak, uhvatilo me je tjeskobno i mučno raspoloženje. I bilo mi je žao što se na tako suviše jednostran način tretira jedan akutan problem naše religioznosti. Susreo sam i mnoge druge svećenike koji također dijele samnom isto mišljenje. Zato se odlučih osvrnuti u javnosti na neke postavke samog članka kao i na ton kojim je pisan.

Pisca osobno poznam i vrlo cijenim njegov dugogodišnji publicistički rad, osobito onaj prije zadnjega rata. Njegovi članci u »Katoličkom tjedniku« odlikovali su se uvijek svojom aktuelnošću i golemom erudicijom. Dr Čekada je neosporno jak mislilac i rječit u snazi svoga izražavanja. Nije u neprilici kad treba jednu misao formulirati i u originalnosti njegova stila teško će ga netko nadmašiti. Ne gajim nikakvi osobni animozitet prema piscu. Želim samo da ovaj osvrt bude napisan načelno radi same stvari »sine ira et studio« ili kako bi naš narod rekao: neka se čuje i drugo zvono . . .